

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dne 21. března 2011 v senátu složeném z předsedy Vojena Güttlera a soudců Ivany Janů a Elišky Wagnerové (soudce zpravodaj) ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **Ing. A.H.**, zastoupeného Mgr. Lukášem Zscherpem, advokátem se sídlem Lochotínská 18, 301 00 Plzeň, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2009 č. j. 29 Cdo 3219/2008-114, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 2. 2008 č. j. 3 Cmo 468/2007-79 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 9. 2007 č. j. 74 Cm 83/2007-53, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení, a vedlejšího účastníka řízení UNIPLET Třebíč, a.s., IČ 00010898, se sídlem Kloknerova 2249/9, 148 00 Praha 4, zastoupeného JUDr. Pavlem Dudákem, advokátem se sídlem Vinohradská 37, 120 00 Praha 2,

t a k t o :

Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9.3.2009 č.j. 29 Cdo 3219/2008-114, usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 2. 2008 č. j. 3 Cmo 468/2007-79 a usnesením Městského soudu v Praze ze dne 18. 9. 2007 č. j. 74 Cm 83/2007-53 bylo porušeno stěžovatelovo základní právo vlastnit majetek garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

O d ů v o d n ě n í :

I.

1. Ústavní stížností podanou k poštovní přepravě dne 3. 7. 2009 se stěžovatel domáhal zrušení výše uvedených rozhodnutí, neboť měl za to, že jimi byla porušena jeho základní práva garantovaná čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

2. Ústavní stížnost je přípustná [§ 75 odst. 1 a contrario zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], byla podána včas a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítané porušení svých základních práv spatřoval v několika aspektech. Rozhodnutí soudu I. instance je podle jeho názoru de facto nepřezkoumatelné a porušuje též postulát vyloučení svévole ve smyslu čl. 36 odst. 1, jakož i čl. 1 Ústavy. Také v případě soudu II. instance se podle názoru stěžovatele jedná o svévolnou aplikaci jednoduchého práva. Za protiústavní je pak třeba považovat

i rozhodnutí dovolacího soudu. Ten ve svém rozhodnutí odkázal (1) na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2008 č. j. 29 Cdo 866/2007, v němž byl zformulován a odůvodněn závěr, dle kterého lhůta na svolání valné hromady na žádost akcionáře činí 15 dnů, a (2) nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 56/2005, který řeší ústavnost právní úpravy nuceného výkupu účastnických cenných papírů. Oba dva odkazy považuje stěžovatel za chybné.

4. Jak uvádí stěžovatel dále v ústavní stížnosti, žádný racionální výklad nevede k závěru, že lhůta ke svolání valné hromady se v daném případě zkracuje na 15 dnů. Považuje za zcela zásadní výklad systematický, autorský a teleologický. Podle jeho názoru je nezbytné se zabývat povahou institutu squeeze-outu jako takového a smyslem lhůty mezi svoláním valné hromady a jejím konáním. Jím je poskytnutí dostatečného času akcionářům připravit se na pořad jednání valné hromady. Lhůtu uvedenou v ust. § 181 odst. 2 ObchZ je nutno interpretovat jako institut ochrany akcionářů. Protože je otázku délky lhůty, poskytnuté ostatním akcionářům k přípravě na valnou hromadu, nutno vykládat ve prospěch ochrany těchto ostatních akcionářů, musí být za dané situace aplikována obecná 30denní lhůta dle ust. § 184 odst. 4 ObchZ. K tomuto závěru vede i užití analogie s ust. § 220p ObchZ, neboť převod jmění na hlavního akcionáře má pro ostatní akcionáře prakticky totožné důsledky jako squeeze-out. Také z důvodové zprávy vyplývá, že zkrácená lhůta byla navržena jen za účelem ochrany menšinových a nikoliv většinových akcionářů. Podle účelového výkladu je konečně nezbytné normy přijaté za účelem ochrany určitých osob vykládat tak, aby se těmto osobám ochrany skutečně dostalo a nikoliv aby byly použity proti zájmům těchto osob, přičemž zkrácení standardních lhůt jde proti zájmu menšinových akcionářů. Podle názoru stěžovatele není žádný důvod zkracovat 30denní lhůtu od oznámení konání valné hromady na lhůtu 15denní s odkazem na specialitu ust. § 181 ObchZ, neboť valná hromada není mimořádná a není svolána dle ust. § 181 ObchZ, nýbrž na základě ust. § 183i ObchZ. Je proto namístě použít teleologický výklad textu a přímo, nikoliv analogicky, aplikovat ust. § 184 odst. 4 ObchZ.

5. Stěžovatel dále odkázal na bod 71. nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 (N 60/48 SbNU 873), kde Ústavní soud poukázal na „*důležitost postavení znalce při zpracování odborného posudku a jeho nutnou nestrannost. To by samo o sobě bylo ovšem naprosto nedostatečné, kdyby to nebylo doplněno obligatorním dohledem České národní banky podle § 183i odst. 5 ve spojení s přiměřeným použitím § 183e obch. zák. Tento postup se vztahuje na akciové společnosti s kótovanými i nekótovanými účastnickými cennými papíry, jinak by došlo rovněž k porušení pravidla stejné ochrany podle čl. 11 odst. 1 Listiny.*“ Stěžovatel následně dovozuje, že Ústavní soud předpokládá obligatorní dohled České národní banky (dále jen „ČNB“) jako jednu z podmínek ústavnosti inkriminované právní úpravy. Nelze tudíž přijmout mnohdy zastávanou tezi, že pokud dojde v praxi k porušení ústavně konformní právní úpravy, tak je zde garantován institut práva na soudní ochranu, který je sám o sobě dostačující.

6. Stěžovatel dále namítá porušení práva na zákonného soudce, neboť institut nuceného výkupu účastnických cenných papírů byl do českého právního řádu zaveden z důvodu nezbytnosti implementovat směrnici 2004/25/ES. Stěžovatel poukazuje na to, že česká úprava je v mnoha bodech nesouladná s účelem a cíly směrnice. Podle názoru stěžovatele se obecné soudy nevyrovnaly dostatečně s námitkou ohledně rozporu tuzemské právní úpravy squeeze-outu s komunitárním právem. Soudy naprosto

opomněly odůvodnit nepoložení předběžné otázky k Evropskému soudnímu dvoru a jejich odůvodnění je naprosto nedostačující.

7. Proto s ohledem na výše uvedené stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud v záhlaví citovaná rozhodnutí svým náleznem zrušil.

8. K dotazu Ústavního soudu sdělil právní zástupce stěžovatele, že nepodal ve smyslu ust. § 183k ObchZ návrh soudu na přezkoumání přiměřenosti protiplnění (č.l. 38). Stěžovatel však připustil, že v daném případě nebyl spokojen s přiměřeností výše protiplnění (č.l. 44). Návrh nepodal z toho důvodu, že celý proces squeeze-outu byl zatížen nezákonností, jejíž intenzita měla pro stěžovatele zcela fatální důsledky. Zásadní pochybení spatřoval již v samotném procesu nuceného přechodu účastnických cenných papírů na majoritního akcionáře. Stěžovatel dále uvádí, že právní ochrana vlastnického práva k akciím, tedy zákonnosti splnění podmínek stanovených zákonodárcem k odejmutí vlastnického práva, je možná jen ve smyslu ust. § 183 odst. 1 ve spojení s ust. § 131 odst. 1 ObchZ. Cílem ústavní stížnosti je zneplatnění usnesení předmětné valné hromady za tím účelem, aby stěžovateli bylo navráceno jeho vlastnické právo k akciím se všemi právy s tímto vlastnickým právem souvisejícími.

9. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Městský soud v Praze, Vrchní soud v Praze, Nejvyšší soud i vedlejší účastník.

10. Městský soud v Praze, zastoupený soudkyní JUDr. Lenkou Broučkovou, ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění rozsudku ze dne 18. 9. 2007 č. j. 74 Cm 83/2007-53. Vrchní soud v Praze, zastoupený předsedkyní senátu JUDr. Yvonou Svobodovou, odkázal ve věcech lhůt na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 866/2007 a navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako nedůvodnou zamítl. Nejvyšší soud, zastoupený předsedkyní senátu JUDr. Ivanou Štenglovou, odkázal na odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu.

11. Vedlejší účastník ve svém vyjádření uvedl, že s námitkami stěžovatele nesouhlasí, neboť posouzení právní otázky lhůty pro svolání valné hromady obecnými soudy je správné a dostatečně odůvodněné. Vedlejší účastník se vyjádřil také k námitce, že za použití ust. § 183 odst. 1 a ust. § 131 odst. 3 písm. c) ObchZ nelze vyslovit neplatnost usnesení valné hromady, neboť by tím došlo k podstatnému zásahu do práv nabytých v dobré víře, a to především proto, že celý proces výkupu účastnických cenných papírů byl již ukončen. Podle vedlejšího účastníka však tato úvaha nebyla důvodem pro zamítnutí žaloby stěžovatele, ale důvodem zamítnutí byla skutečnost, že usnesení valné hromady bylo v souladu se zákonem i stanovami vedlejšího účastníka a nebyl tak důvod k jeho zrušení. Také námitka, že podle stěžovatele měl soud zkoumat a případně i vyhledávat důkazy, které by dostatečně objasnily skutkový stav věci, je zcela bezpředmětná, neboť rozhodnutí bylo založeno na posouzení právních, nikoli skutkových otázek. Vedlejší účastník se také obsáhle vyjádřil k otázce lhůty pro svolání valné hromady, jež má rozhodnout o squeeze-outu (resp. lhůty od oznámení valné hromady do jejího konání). Podle jeho názoru je nepochybné, že na valnou hromadu svolanou za účelem rozhodnutí podle ust. § 183i násl. Obchz se aplikují ustanovení o valné hromadě, konané na žádost akcionáře. Vedlejší účastník též připomněl, že otázka lhůty pro svolání valné hromady je otázkou výkladu jednoduchého práva a je výlučně úlohou obecných soudů. Vedlejší účastník též upozornil na to, že z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 nic o protiústavnosti úpravy při absenci obligatorního dohledu

ČNB nevyplývá. Tvzení stěžovatele, že Ústavní soud předpokládá obligatorní dohled ČNB jako jednu z podmínek ústavnosti inkriminované právní úpravy, není pravdivá. Nelze tudíž dovozovat, že by právní úprava squeeze-outu před zavedením dohledu ČNB byla protiústavní. Vedlejší účastník se též podivil nad tím, že stěžovatel nevyužil svého práva podat návrh na přezkoumání výše protiplnění soudem, přičemž měl od oznámení valné hromady do uplynutí lhůty pro podání návrhu na přezkoumání přiměřenosti výše protiplnění dostatek času k tomu, aby si podklady vyžádal a návrh podal. Ze všech těchto důvodů vedlejší účastník navrhl, aby Ústavní soud návrh stěžovatele zamítl.

12. Dotazem na Středisko cenných papírů dne 31. 7. 2009 Ústavní soud zjistil, že akcie společnosti UNIPLET Třebíč, a.s., IČO 00010898, ISIN CS0005005354, byly obchodovány na regulovaných trzích - Burze cenných papírů Praha, a.s., naposledy dne 28. 7. 1998 (průměrná cena za akcii byla 45,71 Kč) a na RM-Systému (dnes RM-SYSTÉM Česká burza cenných papírů, a.s.) naposledy dne 1. 7. 2004 (kurz dne 140 Kč, průměrná cena za akcii 248 Kč). Od 14. 11. 2004 už nejsou tyto akcie vedeny ani v RM-S jako registrované cenné papíry, což znamená, že nejsou přijaty k obchodování na regulovaných trzích.

II.

13. Ústavní soud si k posouzení námitek a tvrzení stěžovatele rovněž vyžádal spis Městského soudu v Praze sp. zn. 74 Cm 83/2007, z něhož zjistil následující skutečnosti.

14. Dne 28. 10. 2005 podal stěžovatel Krajskému soudu v Brně návrh na určení neplatnosti usnesení valné hromady obchodní společnosti UNIPLET Třebíč, a.s., konané dne 12. 8. 2005. Na valné hromadě bylo rozhodnuto o přechodu všech ostatních akcií obchodní společnosti na osobu hlavního akcionáře. Ve svém návrhu (č.l. 1nn) stěžovatel namítal porušení obecných i speciálních ustanovení ObchZ a rozpor ust. § 183i ObchZ s Listinou základních práv a svobod a s Evropskou úmluvou o lidských právech (mj. i z důvodu ochrany menšiny při určení výše protiplnění. Tuto námitku vznesl stěžovatel přesto, že si byl vědom, že ust. § 183k odst. 5 ObchZ takový důvod neplatnosti usnesení valné hromady nepřipouští. Vyloučení práva domáhat se z tohoto důvodu neplatnosti valné hromady považoval ovšem za protiústavní). Dne 28. 6. 2006 podal vedlejší účastník návrh na přikázání věci z důvodu vhodnosti Městskému soudu v Praze, který odůvodnil kromě závažnosti a rozsahu návrhu stěžovatele i tím, že tento návrh mu byl doručen v období dovolených až téměř po roce podání návrhu soudu (č.l. 18). Nejvyšší soud svým rozhodnutím ze dne 31. 1. 2007 návrhu vedlejšího účastníka vyhověl a přikázal věc k projednání a rozhodnutí Městskému soudu v Praze (č.l. 45). Ještě před tím adresoval vedlejší účastník krajskému soudu vyjádření k žalobě na neplatnost usnesení valné hromady, v němž uvedl, že námitky stěžovatele považuje za bezdůvodné (č.l. 34nn.), neboť valná hromada byla svolána v souladu se zákonem a rozpor s Ústavou, Listinou a Evropskou úmluvou o lidských právech dán nebyl. Vedlejší účastník upozornil též na to, že stěžovatel byl po celou dobu postupu nuceného výkupu nečinný a že soud neplatnost usnesení valné hromady nevysloví, pokud by tímto postupem došlo k podstatnému zásahu do práv získaných v dobré víře (ust. § 131 odst. 3 písm. c) ObchZ). V projednávané věci by v případě vyslovení neplatnosti valné hromady byli minoritní akcionáři (nejméně 1998 osob) povinni vydat zpět protiplnění v celkové výši 1 402 592 Kč, které ovšem nabyli v dobré víře. Tím by došlo k podstatnému zásahu do jejich práv.

15. Městský soud návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady zamítl (č.l. 53). Mimořádná valná hromada společnosti byla podle jeho názoru svolána v souladu s ust. § 181 odst. 1 ObchZ. Žádost o svolání podle ust. § 183i odst. 1 ObchZ je zvláštním případem žádosti akcionáře o svolání mimořádné valné hromady. Lhůta ke svolání valné hromady se pak ve smyslu ust. § 181 odst. 2 ObchZ zkracuje na 15 dnů. Stěžovatel svá tvrzení o porušení povinnosti představenstva společnosti svolat valnou hromadu ve lhůtě 30 dnů stanovené dle ust. § 184 odst. 4 ObchZ neprokázal, neboť se jednalo o svolání mimořádné valné hromady. Vzhledem k ust. § 183 odst. 1, resp. ust. § 131 odst. 3 písm. c) ObchZ nelze vyslovit neplatnost usnesení valné hromady, neboť by tím došlo k podstatnému zásahu do práv získaných v dobré víře, a to především proto, že celý proces výkupu účastnických cenných papírů podle ust. § 183i a násl. byl již ukončen. Tvrzení o rozporu ust. § 183i ObchZ s Listinou a komunitárním právem se městskému soudu jeví jako zavádějící. Soud nedospěl k závěru, že použitý zákon, resp. jeho jednotlivá ustanovení, jsou v rozporu s ústavním zákonem nebo s mezinárodní smlouvou, a proto nebylo třeba řízení přerušovat a podávat návrh k Ústavnímu soudu na jeho zrušení. Rozhodnutí mimořádné valné hromady bylo přijato v souladu s platnými právními předpisy, a proto návrh v celém rozsahu zamítl.

16. Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí vyjádřil souhlas se závěrem soudu I. stupně k délce lhůty pro svolání valné hromady. Odmítl jako nedůvodnou námitku stěžovatele, že napadené usnesení je v rozporu s Listinou, neboť jde obsahově o vyvlastnění. Úprava squeeze-outu není podle vrchního soudu v rozporu s komunitárním právem, neboť směrnice 2004/25/ES se uplatní jen ve společnostech, na které dopadá a při splnění řady podmínek.

17. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí odkázal na své usnesení ze dne 25. 3. 2008 sp. zn. 29 Cdo 866/2007, podle kterého lhůta ke svolání valné hromady na žádost akcionáře podle ust. § 183i ObchZ činí 15 dnů. Odkázal též na nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 56/2005 (N 60/48 SbNU 873). Nejvyšší soud neměl žádný důvod připustit dovolání podle ust. § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., a proto dovolání stěžovatele odmítl.

18. Podle ust. § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud se souhlasem účastníků upustit od ústního jednání, nelze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Účastníci souhlas poskytl a od ústního jednání bylo upuštěno.

III.

19. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti a nikoliv zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není povolán k přezkumu aplikace "jednoduchého" práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 855/08, dostupný na <http://nalus.usoud.cz/>).

20. Jak Ústavní soud uvedl ve svém nálezu ze dne 14. 7. 2004 sp. zn. I. ÚS 185/04 (N 94/34 SbNU 19), „*funkcí soudů a justice obecně je poskytovat ochranu právům jednotlivce (čl. 90 Ústavy), v materiálním právním státě pak ochranu i základním*

právům (čl. 4 Ústavy). Ne vždy jsou všechna základní práva přímo vykonatelná a působí vůči jednotlivci bezprostředně. V některých případech působí pouze zprostředkovaně skrze jednotlivé normy jednoduchého práva tak, že jednoduchým právem prozařují. Tak je tomu ve vztazích horizontálních, tedy ve vztazích, které nejsou založeny na nadřízenosti a podřízenosti, tj. ve vztazích, v nichž jsou si jejich účastníci rovni. Proto při výkladu či aplikaci jednoduchého práva na takové vztahy jsou soudy povinny toto prozařování pečlivě vážit a brát v potaz tak, aby současně dostály své povinnosti poskytovat ochranu jak právům v rovině jednoduchého práva, tak právům základním.“

21. V nálezu ze dne 16. 6. 2005 sp. zn. I. ÚS 353/04 (N 124/37 SbNU 563) Ústavní soud prohlásil, že „při střetu dvou základních práv (...) musí obecné soudy nejprve rozpoznat, která základní práva jednotlivých účastníků sporu jsou ve hře, a poté, s přihlédnutím ke všem rozhodným okolnostem daného případu, musí soudy rozhodnout tak, aby, je-li to možné, zůstalo zachováno z obou základních práv co nejvíce, a není-li to možné, pak dát přednost tomu základnímu právu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti, resp. obecný princip.“ V případě nuceného výkupu akcií jde z ústavněprávního pohledu o kolizi vlastnického práva menšinových akcionářů garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny a základního práva legitimního očekávání hlavního akcionáře chráněného čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o lidských právech a základních svobodách. V posuzovaném případě šlo tedy o to, zda obecné soudy při rozhodování o dané věci nepřehlédly konkurenci uplatňovaných základních práv stěžovatele (menšinového akcionáře) a vedlejšího účastníka (hlavního akcionáře).

22. Legitimní očekávání ve smyslu výše citovaného ustanovení čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě je nejen podle judikatury Ústavního soudu [např. nález sp. zn. Pl. ÚS 2/02 (Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 32, nález č. 35, str. 331; vyhlášen pod č. 278/2004 Sb.), nález sp. zn. IV. ÚS 525/02 (Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 31, nález č. 131, str. 173) nebo nález sp. zn. I. ÚS 185/04 (Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 34, nález č. 94, str. 19)], ale i judikatury Evropského soudu pro lidská práva (např. rozhodnutí ve věcech Beyeler proti Itálii ze dne 5. 1. 2000, Zwierzynski proti Polsku ze dne 16. 6. 2001) integrální součástí ochrany majetkových práv. Přihlížení k legitimním očekáváním je nepominutelnou dimenzí zákonitosti (srov. odstavec 45 nálezu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 38/04, N 125/41 SbNU 551). Legitimní očekávání ovšem nepůsobí bezprostředně mezi subjekty občanskoprávních vztahů, nýbrž jde o ústavním pořádkem jednotlivcům garantované základní právo, které v daném případě působí ve vztahu stěžovatele vůči obecným soudům, tj. státní moci. Soudy jsou pak zavázány (čl. 4 Ústavy) poskytovat tomuto základnímu právu ochranu cestou interpretace a aplikace příslušných norem jednoduchého práva (nález sp. zn. IV. ÚS 763/05, N 82/41 SbNU 79). S ohledem na znění zákona (ObchZ v tehdy platném znění) mohl hlavní akcionář legitimně očekávat, že za naplnění zákonných podmínek dojde k nucenému výkupu akcií menšinového akcionáře. Umožňovala-li právní úprava vytěsnění menšinových akcionářů, měl hlavní akcionář na tento postup přinejmenším legitimní očekávání. Nucený výkup akcií představoval způsob uspořádání majetkových poměrů aprobovaný státem. Ochrana tohoto základního práva však nepůsobí zcela izolovaně, neboť musí být – protože jde o posouzení horizontálního soukromoprávního vztahu – vyvažována ochranou vlastnického práva menšinového akcionáře garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny.

23. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby, tj. i pro samotný Ústavní soud (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 11/02, N 87/30 SbNU 309). Není přitom závazný jen výrok nálezu, ale i odůvodnění, resp. ty jeho části, jež obsahují „nosné“ důvody (viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/03 N 41/29 SbNU 371, sp. zn. Pl. ÚS 41/02, N 10/32 SbNU 61, sp. zn. Pl. ÚS 45/04, N 60/36 SbNU 647). Závazné jsou tudíž i nezbytné garance ochrany základních práv menšinových akcionářů, jež Ústavní soud deklaroval ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 (N 60/48 SbNU 873). Ústavní soud v tomto nálezu mj. uvedl, že cílem institutu nuceného výkupu účastnických cenných papírů je vytvoření možnosti pro to, aby valná hromada rozhodla o změně struktury soukromovlastnických poměrů mezi akcionáři (obdobně názor německé doktríny Schmidt-Aßmann, E.: Der Schutz des Aktieneigentums durch Art. 14 GG. In: Der Staat des Grundgesetzes. Festschrift für Peter Badura. Tübingen 2004, s. 1023), byť tomu tak musí být za dohledu ČNB a se zaručenou možností soudní ochrany (bod 53). Zákonné podmínky nuceného výkupu sice nemohou ochránit členství minoritních akcionářů v akciové společnosti, musí být však ochráněn alespoň jejich stávající majetkový podíl vyjádřený v podobě akcií, což je v souladu s čl. 4 odst. 4 Listiny podmínkou ústavní konformity této úpravy (bod 57).

24. Důležitým bodem nálezu Ústavního soudu proto musela být otázka stanovení náhrady za nuceně vykupované akcie. Ta nesmí být stanovena subjektivně, neboť jen cena stanovená objektivně může být předmětem soudního přezkumu. Nestranné odborné stanovení přiměřené ceny Ústavní soud považuje za součást ochrany vlastnického práva minoritního akcionáře (bod 69). Přiměřenost ceny musí být věcí odborného a nestranného hodnocení: „*protože názor vykupujícího a vykupovaného se může rozcházet, je upraven postup přezkoumání takové ceny nezávislým a nestranným orgánem v podobě České národní banky, což by ovšem, s ohledem na její povahu, nedostačovalo*“, a proto je ještě garantována ochrana v podobě soudního rozhodnutí (bod 66). Jinak řečeno, přiměřenou cenu lze stanovit odborným a na stranách nezávislým postupem pod kontrolou ČNB s možností soudního přezkumu (bod 68, bod 71). Ústavní soud věnoval velkou pozornost postavení znalce při zpracování odborného posudku, přičemž zdůraznil jeho nutnou nestrannost. Ústavní soud k nutné nestrannosti znalce konstatoval, že „*to by samo o sobě bylo ovšem naprosto nedostatečné, kdyby to nebylo doplněno obligatorním dohledem České národní banky podle § 183i odst. 5 ve spojení s přiměřeným použitím § 183e ObchZ. Tento postup se vztahuje na akciové společnosti s kótovanými i nekótovanými účastnickými cennými papíry, jinak by došlo rovněž k porušení pravidla stejné ochrany podle čl. 11 odst. 1 Listiny*“ (bod 71).

25. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 posuzoval Ústavní soud ústavnost ust. § 183i až 183n ObchZ, ve znění zákona č. 216/2005 Sb., zákona č. 377/2005 Sb., a zákona č. 57/2006 Sb., zatímco v právě projednávané kauze došlo však k nucenému výkupu akcií ještě před tím, než byl stanoven obligatorní dohled ČNB, resp. její předchůdkyně Komise pro cenné papíry. Pravomoc [Komise pro cenné papíry] udílet předchozí souhlas k přijetí usnesení valné hromady o přechodu všech ostatních účastnických cenných papírů podle ust. § 183i odst. 1 ObchZ byla zákonem upravena až více než o měsíc později (29. 9. 2005), a to na základě zákona č. 377/2005 Sb, od 1. 4. 2006 pak z důvodu zániku Komise pro cenné papíry stanoven obligatorní dohled ČNB. Jakkoli v tehdejší znění ObchZ nebyl výslovně upraven obligatorní dohled ČNB, je na základě výše uvedeného zřejmé, že právní úprava aplikovaná v daném případě

nevyhovovala ústavním nárokům, a to právě pro absenci obligatorního dohledu ČNB, přičemž to byl právě tento dohled, jenž umožňoval zajistit ústavně přijatelnou ochranu základních práv menšinových akcionářů. Ústavní soud si je také vědom toho, že v době rozhodování městského a vrchního soudu (bod 15 a 16) nebyl náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 vydán ani publikován. To vše však nezbavovalo obecné soudy povinnosti aplikovat příslušná ustanovení ObchZ ústavně konformním způsobem, tj. tak, aby byla respektována základní práva stěžovatele (srov. podobně náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 269/05, N 129/37 SbNU 629). Povinností obecných soudů proto bylo poskytnout ochranu majetkovému základnímu právu menšinových akcionářů.

26. Zajištění ochrany těchto ústavním pořádkem zaručených práv menšinových akcionářů bylo o to důležitější, že českou právní úpravu bylo možno ve srovnání s ostatními členskými státy Evropské unie považovat za extrémní (srov. Bartl, Marija: Ústavní aspekty české regulace squeeze-outu. *Jurisprudence* 3/2008, s. 10). A navíc nebyla ani dostatečně jasná a přehledná, a proto bylo třeba klást o to větší důraz na její rozumnou interpretaci (srov. Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R. *Akciové společnosti*. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 306). Podřízení postupu při vytlačení menšinových akcionářů doзору a kontrole ze strany Komise pro cenné papíry, resp. ČNB, představovalo zvláštní ochranné opatření reagující na nedostatky prvotní úpravy. ČNB se stala garantem správnosti postupu nuceného výkupu a bez jejího souhlasu nelze přijmout usnesení valné hromady o výkupu účastnických cenných papírů (srov. Štenglová, I., Plíva, S. Tomsa, M. a kol. *Obchodní zákoník – komentář*. Praha: C.H. Beck, 2006, str. 669). Dohled ČNB byl přitom urgentní i z toho důvodu, že určení přiměřeného protiplnění znalcem jmenovaným majoritním akcionářem je dle obecných zkušeností nejméně vhodným způsobem stanovení kompenzace (srov. Bartl, Marija: Ústavní aspekty české regulace squeeze-outu. *Jurisprudence* 3/2008, s. 10). Právě proto byly námitky, že zákonná úprava nuceného výkupu po jejím začlenění do právního řádu zákonem č. 216/2005 Sb. neposkytovala dostatečnou ochranu menšinovým akcionářům, z valné části oprávněné (srov. Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. Praha: C.H. Beck, 2005, str. 338n.). Zakotvení obligatorního dohledu v ObchZ bylo proto možno vnímat jako důležitý aspekt zajištění objektivní ekvivalence plnění poskytovaného menšinovým akcionářům. Z uvedeného plyne, že bylo povinností obecných soudů rozpoznat nedostatečnost původní právní úpravy a vyvodit z takového poznání důsledky v podobě její ústavně konformní interpretace. Naznačené konstatování směřuje především k Nejvyššímu soudu, jehož soudci se podílejí na formulaci doktríny jak svou judikatorní, tak pedagogickou a literární činností. Takto zformulovaná doktrína měla ovlivňovat rozhodování nižších soudů.

IV.

27. Již v náleží sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57) Ústavní soud konstatoval, že v případě „závěru o opodstatněnosti priority jednoho ze dvou v kolizi stojících základních práv, je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do druhého z nich.“ Takto obecné soudy nepostupovaly a zvoleným postupem naopak neposkytly základním právům stěžovatele žádnou ochranu (body 15-17). Městský soud v Praze pouze obecně konstatoval, že neshledal protiústavnost aplikovaného zákona (č.l. 59), odvolací soud porušení základních práv stěžovatele neshledal (č.l. 82) a Nejvyšší soud nevzal vůbec v potaz nezbytné garance ochrany základních práv menšinových akcionářů vyslovených v náleží Ústavního

soudu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 (č.l. 115). Rozhodnutí obecných soudů se tak ocitla mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce i proto, že čl. 4 Ústavy staví základní práva pod ochranu soudní moci. Přitom také nelze přehlížet skutečnost, že v době rozhodování Městského soudu v Praze byl již v zákoně stanoven obligatorní dohled ČNB, k čemuž měl soud přihlédnout v kontextu ochrany poskytované stěžovateli. Přijatým výkladem jednoduchého práva bylo v projednávané věci obecnými soudy neproporcionálně zasaženo do základního práva stěžovatele garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny, přičemž obecné soudy měly povinnost, jak výše uvedeno, poskytnout tomuto základnímu právu stěžovatele ochranu. Taková ochrana přitom nesmí být iluzorní, nýbrž stát musí vytvořit právní prostředky, které umožní skutečně efektivní ochranu ohrožených a tím spíše porušených subjektivních základních práv, a to ať apriorní či neprodleně využitelnou ochranu aposteriorní. Tento požadavek lze dovodit z čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která je součástí ústavního pořádku. Za iluzorní je přitom třeba považovat ochranu vlastnického práva ponechaného bez jakékoliv kompenzace při jeho porušení (srov. rozhodnutí ESLP ze dne 21. 2. 1986 James a ostatní v. Velká Británie, odst. 54). Obecné soudy nucený výkup akcií aprobovaly, aniž by vážily působení vlastnického práva menšinových akcionářů tím, že nevyvodily důsledky z neexistující objektivní korekce při stanovení ceny za vykupované akcie valnou hromadou, ačkoliv bylo jejich povinností poskytnout menšinovým akcionářům, a to v důsledku působení principu proporcionality při omezování majetkového práva, ochranu co nejvyšší. Pokud to obecné soudy neučinily, nebylo možno jejich postup ústavněprávně aprobovat.

28. Interpretace a aplikace užití zákonné normy (ust. § 131 odst. 3 písm. c) ObchZ) českými soudy v jiných věcech byla podrobena kritice ze strany ESLP v rozhodnutí Kohlhofer a Minarik proti České republice ze dne 15. 10. 2009 (28464/04, 5344/05). Ačkoliv případ projednávaný před ESLP se týkal převodu jmění na hlavního akcionáře, právní závěry lze vztáhnout i na nyní projednávanou věc. Aplikace předmětného ustanovení ObchZ podle názoru ESLP zabraňuje dalšímu věcnému přezkoumávání tvrzení stěžovatelů ohledně neplatnosti usnesení valné hromady (bod 100). Ve věci Kohlhofer a Minarik proti České republice považoval ESLP užití tohoto ust. ObchZ „za omezení přístupu stěžovatelů k soudu, neboť jim bránilo žádat meritorní soudní rozhodnutí projednávané právní otázky, tj. zda bylo usnesení přijato v rozporu s právem“ (bod 93). Byť se v nyní projednávané kauze obecné soudy vypořádávaly s různými námitkami stěžovatele (např. lhůta ke svolání valné hromady, evropská dimenze, rozpor s Listinou), užití ust. § 131 odst. 3 písm. c) ObchZ svědčí o praktické neefektivnosti stěžovatelem užitého procesního prostředku (žaloby na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady). Nelze však přehlédnout, že věc se dostala k příslušnému soudu (Městský soud v Praze), který se stal příslušným až v důsledku rozhodování Nejvyššího soudu o přikázání věci (č.l. 45) až po jednom a půl roce, což samo o sobě znemožňovalo žalobě vyhovět. Proto zřejmě musel městský soud konstatovat, že nelze vyslovit neplatnost usnesení valné hromady, neboť by tím došlo k podstatnému zásahu do práv získaných v dobré víře, a to především proto, že celý proces výkupu účastnických cenných papírů byl již ukončen (č.l. 58). Odkazem na dobrou víru třetích osob tak může být libovolný stěžovatel zcela zbaven možnosti domáhat se ochrany svých práv předmětnou žalobou. Využití tohoto procesního prostředku se tak stává bezzubým pokusem o ochranu svých práv. Ústavnost, jakož i zákonnost nuceného výkupu cenných papírů se tak vymyká efektivní soudní kontrole, což je v rozporu s čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která je, jak již bylo připomenuto, součástí ústavního pořádku.

29. K dalším námitkám stěžovatele Ústavní soud podotýká, že k nedostatečné ochraně práv menšinových akcionářů přispěla podstatným způsobem též interpretace lhůty svolání valné hromady obecnými soudy, které ji interpretovaly jako 15denní s odkazem na specialitu ust. § 181 ObchZ (bod 5, 15-17). Ačkoliv je tato otázka jinak čistě jen záležitostí obecných soudů (viz bod 82 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05) a též v rámci právní komunity neexistuje o správné interpretaci konsensus (viz především debaty vedené v časopise Právní rozhledy v letech 2005-2006), kumulace obou namítaných skutečností (absence dohledu ČNB, kratší běh lhůty nevhodný pro přípravu menšinových akcionářů na valnou hromadu) vedla ve svých důsledcích k zásahu do základních práv stěžovatele. Na základě této interpretace lhůty měli menšinoví akcionáři omezenější možnosti se připravit na valnou hromadu a spolu s tím nebylo vůbec zajištěno, že stanovená výše protiplnění bude přezkoumána nezávislým a nestranným orgánem v podobě ČNB. Byť si je Ústavní soud vědom toho, že novelou ObchZ provedenou zákonem č. 104/2008 Sb. byl opuštěn požadavek souhlasu ČNB s výší protiplnění při nuceném výkupu akcií vztahujících se ke společností, jejichž účastnické cenné papíry nejsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu, je při řešení projednávané věci vázán svou vlastní judikaturou (bod 23) a s ohledem na všechny okolnosti případu, zejména pak s ohledem na to, že tehdy zcela nová úprava měla velice nízkou kvalitu a neobsahovala dostatečné právní garance ochrany práv menšinových akcionářů, nemohl z důvodu nezbytnosti ochrany základních práv menšinových akcionářů rozhodnout jinak. Stěžovatelem namítanou evropskou dimenzi projednávané kauzy ovšem Ústavní soud neshledal, neboť na základě dotazu vzneseného ke Středisku cenných papírů zjistil (bod 12), že daná společnost nebyla účastna na regulovaném trhu a její akcie nebyly přijaty k obchodování na regulovaných trzích, přičemž invokovaná směrnice se vztahuje jen na papíry přijaté na regulovaných trzích. Proto nelze obecným soudům vytýkat, že pochybily, když ve smyslu třetí aliey článku 234 Smlouvy o založení Evropského společenství nevznesly předběžnou otázku k Evropskému soudnímu dvoru (blíže viz náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1009/08, dostupný na <http://nalus.usoud.cz/>), byť obecné principy obsažené ve směrnici měly respektovat jejich promítnutím do interpretace vnitrostátního práva, a to zejména s ohledem na ochranu základních práv menšinových akcionářů.

V.

30. Z výše řečeného vyplývá, že absence dohledu ČNB znemožňovala náležitou ochranu stěžovatelových základních práv, a proto měla představovat též dostatečný důvod pro vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o nuceném výkupu cenných papírů, bylo-li by ovšem možné rozhodnout v rozumné době, což ovšem z důvodů uvedených shora neplatí. Prohlásil-li by obecný soud usnesení valné hromady, která rozhodla o přechodu vlastnického práva k účastnickým cenným papírům na hlavního akcionáře, za neplatné, odpadne právní důvod, na jehož základě k takovému přechodu došlo (srov. Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R. *Akciové společnosti*. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 325n.), což by ve svém důsledku mělo vést k obnovení vlastnického práva předcházejících akcionářů. S ohledem na principy imanentní ústavnímu pořádku však přesto nelze vyslovit neplatnost usnesení valné hromady, neboť takové rozhodnutí by bylo nepřiměřeným zásahem jak do objektivního principu právní jistoty, který je jednou z komponent konceptu právního státu (srov. již náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/94, N 14/3 SbNU 73), tak by mohlo dojít k porušení subjektivních majtkových práv třetích osob. To proto, že k přijetí usnesení valné hromady o nuceném

výkupu akcií došlo před několika lety. Zrušením napadených rozhodnutí by došlo ke zpochybnění řady právních úkonů, které v mezidobí akciová společnost učinila, což by mohlo přivodit vážnou majetkovou újmu třetím osobám jednajícím v dobré víře v platnost nuceného výkupu. Proto má Ústavní soud za to, že by neodpovídalo proporcionálnímu omezení jak působení objektivních ústavních principů, tak subjektivních základních práv, kdyby po uplynutí doby v řádu let proběhlo navrácení do původního stavu. V této konstelaci je nutno upřednostnit ochranu základních práv třetích osob a většinového akcionáře. Proto Ústavní soud napadená rozhodnutí nezrušil a toliko deklaroval, že napadená rozhodnutí způsobila porušení stěžovatelova základního práva vlastnit majetek, které garantuje čl. 11 Listiny. Konstatovaná protiústavnost rozhodnutí obecných soudů by přitom měla mít v případných dalších soudních řízeních stejné účinky jako zrušení napadených rozhodnutí Ústavním soudem.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 21. března 2011

Vojen Güttler
předseda senátu